

LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, A. Vivulskio g. 11, LT-03162 Vilnius, tel. (8 5) 266 4201, faks. (8 5) 266 4209,
el. p. post@socmin.lt, <https://socmin.lrv.lt>. Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 1886 03515

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO PROJEKTO

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – Ministerija), vykdydama Ministro Pirmininko pavedimą, įformintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanclerio 2023 m. spalio 4 d. rezoliucija Nr. GD-16168, teikia patikslintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso 134 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-3056 ir Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. XI-110 22 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-3057“ projektą (toliau – Nutarimo projektas), kuriuo teikiama Vyriausybės išvada dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių parengto Lietuvos Respublikos darbo kodekso 134 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-3056 ir Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. XI-110 22 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-3057. tarpinstituciniame pasitarime apsvarstytas 2023 m. gruodžio 12 d. tarpinstituciniame pasitarime (prieš tai buvo apsvarstytas 2023 m. spalio 31 d. tarpinstituciniame pasitarime 2023 m. spalio 31 d. tarpinstituciniame pasitarime ir 2023 m. lapkričio 6 d. nuotoliniame pasitarime tarp Ministerijos, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos atstovų). Nutarimo projektas patikslintas pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pateiktas redakcines pastabas.

Nutarimo projektu siūloma iš esmės pritarti Lietuvos Respublikos darbo kodekso 134 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-3056 ir Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. XI-110 22 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-3057 siekiui – išplėsti darbuotojų, kuriems gali būti suteiktos atostogos vaikui prižiūrėti ir mokama vaiko priežiūros išmoka, ratą, tačiau pasiūlyti Lietuvos Respublikos Seimui jį tobulinti pagal Nutarimo projekte pateiktus pasiūlymus. Nutarimo projekte pagrindžiama, kodėl siūloma šias atostogas suteikti buvusiems vaiko tėvų globėjams.

Pažymime, kad Lietuvos Respublika 1995 m. liepos 3 d. ratifikavo 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją. Šios konvencijos 18 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad abu tėvai yra bendrai atsakingi už vaiko auklėjimą ir vystymąsi ir kad vaiko interesai turėtų būti pagrindinis tėvų rūpestis.

2019 m. birželio 20 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1158 dėl tėvų ir prižiūrėtojų asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2010/18/ES, kuria siekiama užtikrinti vyrų ir moterų lygybę dėl galimybių darbo rinkoje ir požiūrio darbe principo įgyvendinimą, pritaikant ir modernizuojant Europos Sąjungos teisinę sistemą, tėvams ir priežiūros pareigų turintiems asmenims sudaryti sąlygas geriau derinti darbo ir priežiūros pareigas. Direktyvos (ES) 2019/1158 preambulės 21 punkte nustatyta, kad valstybės narės raginamos pagal nacionalines teises suteikti teisę į vaiko priežiūros atostogas visiems darbuotojams, vykdančioms tėvų pareigas. Direktyvos (ES) 2019/1158 5 straipsnio 2 dalyje nurodyta užtikrinti minimalų dviejų mėnesių vaiko priežiūros atostogų laikotarpį (kiekvienam iš tėvų), kurio tėvai negali perduoti tiek vienas kitam, tiek kitiems asmenims.

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnį, tik tėvų teisė ir pareiga – auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnametystės juos išlaikyti, taip pat

Konstitucijos 39 straipsnyje nurodyta, kad valstybė globoja šeimas, auginančias ir auklėjančias vaikus namuose, įstatymo nustatyta tvarka teikia joms paramą.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad, vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.155 straipsnio 1 dalimi, vaikai iki pilnametystės ar emancipacijos yra tėvų prižiūrimi. Civilinis kodeksas nustato pareigą ir teisę tėvams, o jų nesant – kitiems atstovams pagal įstatymą išlaikyti ir auklėti, prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, atsižvelgdami į jų fizinę ir protinę būklę, sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui visuomenėje. Civilinis kodeksas nenumato galimybės tėvams perduoti savo teisių ir pareigų vaiko atžvilgiu kitam asmeniui, išskyrus atvejus, kai yra apribota tėvų valdžia ar vaikas atskirtas nuo tėvų teisės aktų nurodyta tvarka. Teisinis reguliavimas ir kitais atvejais, kurie numato tėvų galimybes į vaiko priežiūrą įtraukti papildomus asmenis, nustato, kad šie asmenys gali padėti tėvams, tačiau už tai negauna finansinio atlygio, pavyzdžiui, vadovaujantis Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 36⁴ straipsnio 9 dalimi, nustačius vaiko laikinąją priežiūrą vaiko tėvų ar kitų jo atstovų pagal įstatymą prašymu, vaiko laikinosios priežiūros išmoka neskiriama, taip pat pagal to paties įstatymo 2 straipsnio 14 dalį, tėvai išlaiko visas savo teises ir pareigas vaiko atžvilgiu.

Vertinant geriausius vaiko interesus, pažymėtina, kad būtent tėvų ryšys, formuojamas su vaiku pirmosiomis jo gyvenimo dienomis, yra lemiamas veiksnys jo gyvenime. Pirmos 1000 vaiko gyvenimo dienų yra ypač reikšmingos vaiko galimybėms atskleisti, sveikai raidai ir atitinkamai – visam jo gyvenimui. Ilgamečiai moksliniai tyrimai įvairiose šalyse rodo¹, kad kūdikio ir tėvų (visų pirma, mamos) glaudūs santykiai bei jų nulemta saugaus prieraišumo jausmo susiformavimas lemia tolesnę vaiko raidą. Kūdikio prieraišumas atspindi jo požiūrį į save ir į aplinkinį pasaulį vėlesniuose gyvenimo tarpsniuose. Saugų prieraišumą turintis kūdikis (o vėliau vaikas, paauglys, galiausiai – suaugęs žmogus) labiau pasitiki savimi, yra emociškai stabilus, turi aukštesnę savivertę, jaučiasi vertas meilės, švelnumo. Saugaus prieraišumo susiformavimas taip pat svarbus tolesniems vaiko santykiams su tėvais ir kitais žmonėmis. Atitinkamai, formuojantis nesaugaus prieraišumo tipui, vaikui kyla įvairių iššūkių, tokių kaip agresyvus ir kitoks destruktivus elgesys, menkas pasitikėjimas savimi, netgi elgesio ar asmenybės sutrikimai ir kt. Pažymėtina, kad didelių iššūkių kyla paauglystės laikotarpiu, kai prieraišumo tipas nulemia, kokie yra vaiko santykiai su tėvais, kas atitinkamai turi poveikį ir kitoms vaiko gyvenimo sritims – galimybei atsispirti bendraamžių spaudimui, mokėti kritiškai vertinti santykius ir taip išvengti netinkamos aplinkos, polinkiui (ne)pasitikėti tėvais, ypač sudėtingose situacijose, ir kt. Tai, kaip vaiko ryšys susiformuos su tėvais kūdikystėje, nulemia tiek jo santykių dinamiką su jais iš esmės viso jo likusio gyvenimo laikotarpiui. Įvertinant tai, kas išdėstyta, manytina, kad vaiko priežiūros atostogos nėra tik laikas skirtas vaiką prižiūrėti, bet tai taip pat laikas, skirtas tėvams padėti vaikui sveikai vystytis, kurti su juo santykį ir tokiu būdu formuoti saugiam prieraišumo tipui, saugiai pažinti pasaulį ir taip atskleisti savo galimybes. Vaiko santykis su būtent jo tėvais atitinka vaiko interesus ir raidos poreikius, todėl tėvai turėtų būti skatinami naudotis vaiko priežiūros atostogomis.

Atsižvelgiant į tai, kad šeimos arba globos santykiai vaiko gyvenime yra pagrindiniai, numatyti vaiko priežiūros atostogas, mokant išmokas kitiems giminei, nėra pagrįsta ir tuo nebūtų pasiektas geriausias vaiko interesų užtikrinimas.

Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo Nr. XI-110 22 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu Nr. XIVP-3057 teikiama pasiūlymams įgyvendinti papildomų Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto lėšų poreikis bus nežymus. Atsižvelgiant į tai, kad Nutarimo projektu teikiama Lietuvos Respublikos Vyriausybės išvada dėl Lietuvos Respublikos Seime svarstomų teisės aktų projektų, numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas neatliekamas.

¹ V. O. Mancini, M. De Palma, J. L. Baker, kt. (2023); S. A. Walker, K. S. Double, kt. (2023); A. Juškevičius (2020); O. Malinauskienė, L. Bukšnytė-Marmienė (2014); G. Kaniušonytė (2014); E. Znatnova (2011); Bowlby (1969).

Nutarimo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

Nutarimo projektas paskelbtas Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės aktų informacinėje sistemoje.

Nutarimo projektą parengė Ministerijos Darbo teisės grupės vyresnioji patarėja Rūta Juršaitė (tel. 8 658 59 765, el. p. ruta.jursaitė@socmin.lt) ir Socialinio draudimo grupės patarėja Vilma Pėčė (tel. 8 658 60 623, el. p. vilma.pece@socmin.lt).

PRIDEDAMA. Nutarimo projektas, 2 lapai.

Socialinės apsaugos ir darbo ministrė

Monika Navickienė